

Др Лазар Стошић
Др Александра Јанковић

ОБРАЗОВАЊЕ МЛАДИХ
У СВЕТУ ДИГИТАЛНИХ
ТЕХНОЛОГИЈА

Монографија

Нови Сад, 2024.

Аутори
Проф. др Лазар Стошић
Др Александра Јанковић
**Образовање младих у свету дигиталних
технологија – монографија**

Издавачи
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду

Рецензенти
Проф. др Жељко Бјелајац
Проф. др Милан Почуча
Проф. др Јелена Максимовић

За издавача
Проф. др Милан Почуча

Лектор
Миросава Бојовић

Корице
Раша Ђорђевић

Прелом
Раша Ђорђевић

Штампа
Граф 021, Нови Сад

Тираж: 300

ISBN - 978-86-86121-75-2

Сва права су задржана. Забрањено је без дозволе аутора објављивање, снимање, умножавање, или на други начин јавно саопштавање ове књиге у целини или делимично, стављање у промет или у намери стављања у промет држање неовлашћено умножене или неовлашћено стављене у промет примерке ове књиге. Физичко или правно лице које поступи противно овој забрани чини кривично дело Неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права (чл. 199 КЗ Р. Србије).

Садржај

ПРЕДГОВОР	5
ИЗВОД ИЗ РЕЦЕНЗИЈА.....	7
1. УВОД.....	11
2. БРОЈ КОРИСНИКА ИНТЕРНЕТА И НЕКИХ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА У СВЕТУ ...	13
3. ИСТОРИЈАТ И РАЗВОЈ ОБРАЗОВНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ОБРАЗОВАЊУ	21
3.1. ПАРАДИГМЕ У ОБРАЗОВАЊУ.....	26
3.2. ТРЕНУТНИ ТРЕНДОВИ И БУДУЋИ ИЗГЛЕДИ ОБРАЗОВНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ОБРАЗОВАЊУ	29
3.2.1. Персонализовано учење	29
3.2.2. Учење засновано на иџрама и „џејмификација“	29
3.2.3. Вирџуелна стварносћ (VR) и џроширена стварносћ (AR).....	30
3.2.4. Флексибилно и удаљено учење	31
3.3. СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА УСПЕШНЕ ПРИМЕНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ОБРАЗОВАЊУ У СВЕТУ	32
3.3.1. Flipped Classroom у Румунију	32
3.3.2. Flipped Classroom у САД.....	33
3.3.3. Flipped Classroom у Јужној Кореји	33
3.3.4. Проџрам One Laptop per Child у Руанди	34
3.3.5. Flipped Classroom у Србију	34
3.4. ИЗАЗОВИ И МОГУЋНОСТИ ИНТЕГРАЦИЈЕ ОБРАЗОВНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ОБРАЗОВАЊУ	35
4. ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА.....	39
4.1. УСПОНИ И ПАДОВИ РАЗВОЈА ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ	40
4.2. ДА ЛИ БИ ОБРАЗОВАЊЕ ТРЕБАЛО ДА КОРИСТИ ВИШЕ ВЕШТАЧКУ ИНТЕЛИГЕНЦИЈУ (AI)?.....	42
4.3. ДА ЛИ ЋЕ ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА ЗАМЕНИТИ НАСТАВНИКЕ?	44
5. САЈБЕР НАСИЉЕ.....	47
5.1. КАРАКТЕРИСТИКЕ САЈБЕР НАСИЉА.....	49
5.1.1. Анонимносћ	50
5.1.2. Број џосмајџрача	50
5.1.3. Временска и џросћџорна неоџраниченосћ.....	51
5.2. ОБЛИЦИ САЈБЕР НАСИЉА	52
5.2.1. Вређање и ширење лажи.....	53
5.2.2. Снимање и објављивање наџада и исмејавања жрџџве	54
5.2.3. Узнемиравање и џреџње.....	55
5.2.4. Врџовање деце од сћџране сексуалних џредаџџора	56
5.2.5. Објављивање слика и снимака сексуалноџ садржаја	57
5.2.6. Лажно џредсћављање/крађа иџенџиџеџа.....	58

5.3. ОСНОВНА ЉУДСКА ПРАВА И САЈБЕР НАСИЉЕ	59
5.3.1. Слобода говора и сајбер насиље	61
5.4. ЗАШТИТА ОД САЈБЕР НАСИЉА - ПРАВНИ ОКВИР	62
5.4.1. Међународни оквир	63
5.4.2. Национални оквир	81
5.5. УЛОГА ОБРАЗОВНИХ УСТАНОВА У ПРЕВЕНЦИЈИ И САНКЦИОНИСАЊУ САЈБЕР НАСИЉА	91
6. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ	97
6.1. ПРОБЛЕМ ИСТРАЖИВАЊА	97
6.2. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА	97
6.3. ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА	98
6.4. ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА	99
6.5. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА	99
6.6. ВАРИЈАБЛЕ ИСТРАЖИВАЊА	100
6.7. МЕТОДЕ, ТЕХНИКЕ, ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА	101
6.8. ПОПУЛАЦИЈА И УЗОРАК ИСТРАЖИВАЊА	101
6.9. ОРГАНИЗАЦИЈА И ТОК ИСТРАЖИВАЊА	104
6.10. СТАТИСТИЧКА ОБРАДА ПОДАТАКА	105
7. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА	107
7.1. ДЕСКРИПТИВНА СТАТИСТИКА	107
7.1.1. Уједињена интернетска и дигиталних технологија	107
7.1.2. Уједињена интернетска за наставне активности	110
7.1.3. Уједињена интернетска за ваннаставне активности	112
7.1.4. Знање и искуства ученика о сајбер насиљу	118
7.1.5. (AI) (вештачка интелигенција) технологије	141
7.2. ИЗРАЧУНАВАЊЕ МЕТРИЈСКИХ КАРАКТЕРИСТИКА УПИТНИКА	158
7.2.1. Почетне сопствене вредности (Initial Eigenvalues)	160
7.2.2. Ротирација факторских оптерећења (Rotation Sums of Squared Loadings)	160
7.2.3. Интерпретација значења фактора	164
8. ЗАКЉУЧАК	207
ПРЕПОРУКЕ	215
За васпитно – образовне установе	215
За родитеље	218
За Министарство образовања:	218
За надлежне власти:	219
ЛИТЕРАТУРА	221
ПРОПИСИ	233
ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ	236

ПРЕДГОВОР

У савременом добу, дигиталне технологије су постале саставни део свакодневног живота, а посебно играју кључну улогу у образовању младих. Технолошки напредак омогућава неограничен приступ информацијама, сарадњу на даљину, као и персонализоване приступе учењу. Међутим с овим могућностима долазе и нови изазови који захтевају пажњу, како од стране образовних институција, тако и од родитеља и друштва у целини. Један од тих изазова је растућа појава дигиталног насиља, које може имати озбиљне последице по емоционални и психолошки развој младих.

Монографија *Образовање младих у свейу дигиталних технологија* настала је као одговор на промене које су дигиталне технологије донеле у образовни систем, као и на потребу да се препознају и адекватно реше нови изазови, укључујући дигитално насиље. Дигитална трансформација образовања доноси бројне предности, али отвара и питања о безбедности младих на интернету, њиховој способности да се заштите од различитих облика злостављања путем друштвених мрежа, форума, игара и других *online* платформи.

Дигитално насиље, или *cyberbullying*, обухвата различите облике злостављања који се дешавају путем интернета, као што су вређање, претње, ширење лажних информација, излагање непримереним садржајима или употреба личних података без пристанка. Нажалост, млади су често мета оваквих понашања, а последице могу бити озбиљне – од нарушавања самопоуздања и осећаја сигурности, до трајних емоционалних траума. Стога је важно да образовни системи не само препознају проблем дигиталног насиља, већ и да интегришу механизме за његово спречавање у наставне програме.

Ова монографија се бави тиме како образовне институције могу да пруже подршку младима у изградњи сигурних дигиталних окружења, развијању дигиталне писмености и критичког мишљења. Један од кључних задатака је образовање наставника и школског особља о дигиталном насиљу, како би могли право-времено да препознају и реагују на проблем. Такође, родитељи морају бити укључени у овај процес, јер су они често први ослонац за младе који се суочавају с оваквим проблемима. Кроз дигиталну писменост и развијање емпатије код младих, може се градити култура сигурног и одговорног понашања на интернету.

Поред теме дигиталног насиља, ова монографија се фокусира и на шире аспекте образовања у дигиталној ери. Дигитална

писменост постаје основна вештина за успех у данашњем свету, а школе имају кључну улогу у припреми младих за изазове које доноси дигитално доба. Кроз примере из праксе и истраживања, нудимо смернице о томе како наставни програми могу интегрисати дигиталне алате на начин који подржава креативност, сарадњу и иновативно размишљање.

Велики део овог рада посвећен је улози наставника у дигиталној ери. Они нису више само преносиоци знања, већ постају водичи кроз комплексан свет информација. Њихов задатак је да младе не само поуче коришћењу дигиталних алата, већ и да их оспособе да критички размишљају о информацијама које конзумирају. У том контексту, дигитална писменост није само техничка вештина, већ и способност да се разумеју етичке, социјалне и културне импликације дигиталне комуникације.

Кроз ову монографију, надамо се да ћемо отворити простор за дубље разумевање сложених питања која дигитална ера доноси у образовни процес. Циљ нам је да пружимо смернице за изградњу образовних система који не само да оспособљавају младе за дигитални свет, већ и штите њихову добробит у том процесу.

Захваљујемо се свим сарадницима који су кроз своја истраживања и анализе дали значајан допринос овој монографији. Верујем да ће њихови увиди помоћи наставницима, родитељима и креаторима образовних политика да боље разумеју и одговоре на изазове које доносе дигиталне технологије и дигитално насиље.

Аутори
Др Лазар Стошић
Др Александра Јанковић

ИЗВОД ИЗ РЕЦЕНЗИЈА

Монографија *Образовање младих у свейу дигиталних технологија* представља значајан допринос актуелној расправи о улози дигиталних технологија у образовању и изазовима које оне доносе младима, наставницима и образовним институцијама. Аутори ове књиге су темељно истражили различите аспекте дигиталне трансформације образовног система, осветливши како предности тако и потенцијалне опасности које прате ову револуцију.

Развој образовне технологије има богату и слојевиту историју, која прати шири технолошки напредак друштва. Први кораци ка интеграцији технологије у образовање могу се пратити још од краја 19. и почетка 20. века, када су се појавили уређаји попут дијапројектора и касније филмова који су коришћени као помоћна средства у настави. У другој половини 20. века, с развојем рачунарских технологија, образовне институције су почеле да користе рачунаре у учионицама, омогућавајући ученицима приступ дигиталним ресурсима и софтверима за учење. Међутим, тек с појавом интернета крајем 20. века, образовна технологија је доживела прави процват.

Интернет је омогућио неограничен приступ информацијама и ресурсима, трансформишући образовни процес на начин који је до тада био незамислив. Појава *online* курсева, дигиталних библиотека и платформи за е-учење, као што су *Moodle*, *Blackboard* и касније *Coursera* и *Udemy*, омогућила је ученицима и студентима из целог света да уче у свом темпу и према својим потребама. У 21. веку, развој мобилних технологија и апликација омогућио је још већу флексибилност у учењу, док су интерактивни алати, симулације и виртуалне учионице постали саставни део образовног процеса.

С развојем вештачке интелигенције и проширене стварности, образовна технологија данас улази у нову фазу, где персонализовано учење постаје доступно сваком ученику. Ови напредни алати омогућавају индивидуализацију наставног процеса, праћење напретка у реалном времену и прилагођавање садржаја учениковим потребама, што представља кључну предност у односу на традиционалне методе подучавања. На овај начин, образовна технологија наставља да обликује будућност образовања, пружајући младима алате и ресурсе који су неопходни за успех у савременом свету.

Једна од главних снага ове монографије је свеобухватан приступ теми. Аутори су успели да обухвате широк спектар тема,

почевши од развоја дигиталне писмености као једне од кључних компетенција за будућност, па све до специфичних изазова као што је дигитално насиље. Посебно је похвално што су препознали важност овог феномена, дајући му централно место у дискусији о безбедности младих на интернету. Дигитално насиље је у монографији детаљно анализирано, не само кроз призму превенције, већ и кроз улоге образовних институција и родитеља у подршци младима који су суочени са овим проблемом.

Такође, монографија нуди богатство примера из праксе и конкретних предлога за унапређење образовних система у ери дигитализације. Кроз студије случаја из различитих земаља и образовних окружења, читаоци могу да се упознају са успешним моделима интеграције дигиталних технологија у наставу. Ови примери пружају увид у то како технологија може унапредити учење, омогућити персонализоване приступе и олакшати сарадњу међу ученицима.

Иако су предности дигитализације детаљно представљене, аутори се не задржавају само на позитивним аспектима. Критички су приступили питањима као што су преоптерећеност информацијама, смањење пажње код младих и изазови у развоју емоционалних и социјалних вештина у дигиталном свету. Ови увиди су посебно значајни јер отварају дискусију о томе како образовни системи могу да одговоре на ове изазове и пруже подршку младима у одржавању равнотеже између дигиталног и стварног света.

Улога наставника и њихових компетенција у дигиталној ери је још један кључни сегмент ове монографије. Аутори с правом наглашавају да су наставници данас не само преносиоци знања, већ и водичи кроз дигитални свет. Њихова улога је да ученицима омогуће да развијају критичко мишљење, али и да их науче како да се етички понашају у дигиталним окружењима. У том смислу, монографија пружа корисне смернице за професионални развој наставника, као и за креирање наставних планова који укључују дигиталне алате.

Развој вештачке интелигенције (AI) доноси бројне иновације у образовни систем, али и поставља важно питање – да ли (AI) може, и треба, да замени наставнике у образовном процесу? Иако је технологија попут вештачке интелигенције у стању да персонализује учење, анализира податке о ученицима, па чак и да прилагоди наставне планове индивидуалним потребама сваког ученика, тешко је замислити да би она могла у потпуности заменити људски фактор у образовању.

Наставници не играју само улогу преносилаца знања; они су кључни у развоју емоционалне интелигенције, социјалних вештина и критичког мишљења код младих. Улога наставника као ментора, мотиватора и узора у учењу је незаменљива, јер се образовни процес не односи само на усвајање информација, већ и на развој карактера и интерперсоналних вештина. (AI) може помоћи наставницима, убрзати процесе евалуације, пружити додатне материјале за учење и омогућити персонализацију образовних искустава, али не може заменити људску емпатију, интуицију и моралну одговорност која је потребна у раду са младима.

У том смислу, вештачка интелигенција треба да се посматра као алат који подржава и унапређује рад наставника, али не и као њихова замена. Будућност образовања вероватно ће укључивати сарадњу између технологије и наставника, где ће (AI) преузимати рутинске задатке и анализе, док ће људски наставници задржати кључну улогу у подучавању, усмеравању и инспирацији ученика.

Ипак, један од највећих доприноса монографије је отварање питања дигиталне етике. У свету у којем технологија игра све већу улогу у свакодневном животу, важно је да млади буду оспособљени не само за техничку употребу алата, већ и за разумевање последица својих поступака у дигиталном окружењу. Овај аспект је изузетно важан, нарочито у контексту дигиталног насиља и приватности на интернету.

Образовне установе имају кључну улогу у превенцији сајбер насиља, с обзиром на то да су школе и универзитети места где млади проводе значајан део свог времена, како у физичком тако и у дигиталном окружењу. Увођењем програма дигиталне писмености и едукацијом о безбедном коришћењу интернета, образовне институције могу значајно допринети смањењу појаве дигиталног насиља међу младима. Превенција сајбер насиља захтева свеобухватан приступ који укључује развијање свести о последицама насиља на интернету, као и пружање конкретних смерница за одговорно дигитално понашање.

Школе и факултети треба да имплементирају стратегије које омогућавају рано препознавање и пријављивање случајева дигиталног насиља. То укључује едукацију наставног особља како би препознали знакове сајбер малтретирања, успостављање сигурних канала за пријављивање инцидената, као и пружање психолошке подршке ученицима који су жртве сајбер насиља. Уз то, кроз радионице, семинаре и дискусије, образовне институције могу охрабрити ученике да развијају емпатију, толеранцију и одговорност у *online* интеракцијама, чиме се доприноси стварању културе безбедног и позитивног дигиталног окружења.

Структура и стил писања монографије су јасни, информативни и лако доступни широј читалачкој публици, од наставника и родитеља, до креатора образовних политика и истраживача. Текст је богат примерима и истраживачким подацима, али је истовремено написан једноставним језиком, што га чини погодним и за читаоце који нису стручњаци у овој области.

На крају, *Образовање младих у свету дигиталних технологија* је неопходан приручник за све који су укључени у образовање младих у данашњем дигиталном добу. Његов значај лежи не само у анализи тренутног стања, већ и у пружању конкретних смерница за будућност образовања у ери дигиталних технологија. Монографија је одличан ресурс за сваког ко жели дубље да разуме промене које дигитална трансформација доноси и како можемо обликовати образовни систем да буде прилагођен потребама младих, уз истовремену бригу о њиховој безбедности и добробити.

Закључак: Ова монографија представља драгоцен водич и извор знања за све који се баве образовањем у дигиталној ери, нудећи јасне смернице и практична решења за прилагођавање образовног система савременим изазовима.

Рецензенти

ЛИТЕРАТУРА

- Abbas, S. H., Sanyal, S., Nagpal, P., Panduro-Ramirez, J., Singh, R., & Pundir, S. (2023). An Investigation on a Blockchain Technology in Smart Certification Model for Higher Education. In *2023 10th International Conference on Computing for Sustainable Global Development (INDIACom)*, 1277-1281.
- Al-Ansi, A.M., Jaboob, M., Garad, A., & Al-Ansi, A. (2023). Analyzing augmented reality (AR) and virtual reality (VR) recent development in education. *Social Sciences & Humanities Open*, 8(1). <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100532>
- Ali, W. (2020). Online and remote learning in higher education institutes: A necessity in light of COVID-19 pandemic. *Higher education studies*, 10(3), 16-25. DOI:10.5539/hes.v10n3p16.
- Andersson, L., & Normalm, T. (2010). Finding the formula for sustainable ICT: Lessons from the One Laptop per Child project in Rwanda. Retrieved from <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:300573/FULLTEXT01.pdf> (20.01.2024.)
- Awaah, F., Tetteh, A., & Addo, D.A. (2024). Effects of cyberbullying on the academic life of Ghanaian tertiary students. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*. DOI: 10.1108/JACPR-11-2023-0851. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108>
- Bajac, M., & Bjelajac, Ž. (2022). Veštačka inteligencija (AI) u funkciji prepoznavanja emocija i nasilničkog mentaliteta. *Kultura polisa*, 19(2), 277-297. DOI:10.51738/Kpolisa2022.19.2p.277bb
- Bekmanova, G., & Ongarbayev, Y. (2020). Flexible Model for Organizing Blended and Distance Learning. *Computational Science and Its Applications – ICCSA 2020*, 12250, 282 - 292. Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-58802-1_21
- Beogradski centar za ljudska prava (2022). Ljudska prava u Srbiji 2022. *Pravo, praksa i međunarodni standardi ljudskih prava*. Ur. Dušan Pokuševski, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd. <https://www.bgcentar.org.rs/wp-content/uploads/2023/03/Human-Rights-in-Serbia-2022-web.pdf>
- Bhatia, R., & Bhasin, N. (2023). A Study of the New Role of Blockchain in the Indian Education System. *International Journal of E-Adoption*, 15(1). <https://doi.org/10.4018/ijec.315784>
- Bjelajac, Ž. & Filipović, A. & Stošić, L. (2022b). Quis custodiet ipsos custodes: Ethical Dilemmas of the KM Governed by AI. In: *Proceedings of 4th Virtual International Conference Path to a Knowledge Society-Managing Risks and Innovation* (Eds. Stanković, M. & Nikolić, V.). Publishers Complex System Research Centre, Niš, Serbia; Mathematical Institute of the Serbian Academy of Sciences and Arts. Serbia, Niš. pp. 351-358;
- Bjelajac, Ž. (2014). Alijenacija čoveka u eri naučnotehnološkog razvoja i globalizacije kao uzrok porasta i raznolikosti organizovanog kriminala [The alienation of man in the era scientific-technological development and globaliza-

- tion as a cause of growth and diversity of organized crime]. *Kultura polisa*, 11(25), 385-396. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/1215>
- Bjelajac, Ž. (2021a). Bezbednosna kultura kao fundamentalna ljudska potreba [Security Culture as a Fundamental Human Need]. *Kultura polisa*, 18(1), 9-24. <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2021.18.1p.1.01>
- Bjelajac, Ž. (2016). Podizanje kolektivne svesti i edukacija mladih kao odgovor na ekspanziju trgovine ljudima [Collective consciousness raising and education of young people in response to expansion of human trafficking]. *Kultura polisa*, 13(29), 189-200. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/844>
- Bjelajac, Ž. (2016a). Islamska država: između mita i stvarnosti. *Međunarodni problemi*, 68(1): 54–71. <https://doi.org/10.2298/međp1601054B>
- Bjelajac, Ž. (2017). Ljudska bezbednost sagledana kroz prizmu ljudskih prava i savremenih pretnji [Human security considered through the eyes human rights and modern threats]. *Kultura polisa*, 14(33), 139-154. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/709>
- Bjelajac, Ž. (2019). Relevantnost introdukcije bezbednosne kulture u obrazovni sistem Republike Srbije, *Kultura polisa*, 16(40), 231-244. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/530/497>
- Bjelajac, Ž. (2020). Fenomenološka i etiološka obeležja pedofilije [Phenomenological and etiological attributes of pedophilia]. *Kultura polisa*, 17(1), 11-28. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/253>
- Bjelajac, Ž. (2021b). Security Culture in the Function of Creating a Culture of Peace [Bezbednosna kultura u funkciji kreiranja kulture mira]. *Kultura polisa*, 18(2), 7-21. <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2021.18.2p.1.01>
- Bjelajac, Ž. (2021c). Inertnost obrazovnog sistema kao inhibitor bezbednosne kulture u obrazovanju i vaspitanju. *Kultura polisa*, 18(1), 175–188. (posebno izdanje 1) <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2021.18.1p.1.12>
- Bjelajac, Ž. (2022). Profil nasilnika: rani znaci za detekciju [Abuser Profile: Early Signs of Detection]. *Kultura polisa*, 19(2), 37–54. DOI:10.51738/Kpolisa2022.19.2p.37b
- Bjelajac, Ž. (2023). Poreklo kriminalnog ponašanja. Novi Sad: Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, <https://doi.org/10.51738/zbpkp23>
- Bjelajac, Ž. (2024). The Origin of Criminal Behavior in the Context of Developmental Risk Factors. *Kultura polisa*, 21(1), 18-42. <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2024.21.1r.18b>
- Bjelajac, Ž., & Matijašević, J., & Počuča, M. (2012a). Značaj edukacije mladih o zloupotrebama opojnih droga. *Pedagoška stvarnost*, 58(3), 401-414. https://pedagoskastvarnost.ff.uns.ac.rs/asb/2012/PS-3_2012.pdf
- Bjelajac, Ž., & Filipovic, A. (2022). Profiling of online pedophiles. *Pravo-teorija i praksa*, 39(4), 30-47. <https://doi.org/10.5937/ptp2204030B>
- Bjelajac, Ž., & Filipović, A. (2019). Misuse of the internet as a part of security challenges, risks and threats. In: IRASA – International Scientific Conference Science, education, technology and innovation, SETI I 2019, Book of Proceedings, 1(1), 487-495. Belgrade: MIANU.

- Bjelajac, Ž., & Filipović, A. (2020a). Perspektive zaštite dece od zloupotreba na internetu. [Perspectives of child protection from the internet misuse]. *Kultura polisa*, 17(41), 259-271. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/128>
- Bjelajac, Ž., & Filipović, A. (2020b). Internet addiction disorder (IAD) as a paradigm of lack of security culture. *Kultura polisa*, 17(43), 239-258. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/244>
- Bjelajac, Ž., & Filipović, A. (2021a). Specific characteristics of digital violence and digital crime [Specifičnosti digitalnog nasilja i digitalnog kriminala]. *Pravo – teorija i praksa*, 38(4), 16-32. <https://doi.org/10.5937/ptp2104016B>
- Bjelajac, Ž., & Filipović, A. (2021b). Fleksibilnost digitalnih medija za manipulativno delovanje seksualnih predatora. *Kultura polisa*, 18(44), 51-67. <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2021.18.1r.2.01>
- Bjelajac, Ž., & Filipović, A. (2021c). Mirovno obrazovanje: Razvojna strategija za kreiranje kulture mira i nenasilja [Peace Education: A Development Strategy for Creating a Culture of Peace and Nonviolence]. *Kultura polisa*, 18(2), 175-188. <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2021.18.2p.1.12>
- Bjelajac, Ž., & Marković, D. (2024). Osnove bezbednosti [Basics of Security]: Novi Sad. Pravni fakultet za privredu i pravosuđe. https://www.researchgate.net/publication/378150777_Osnove_bezbednosti
- Bjelajac, Ž., & Matijašević, J., & Počuča, M. (2012b). Značaj edukacije mladih o zloupotrebama na internetu. *Pedagoška stvarnost*, 58(2), 207-220. https://pedagogkastvarnost.ff.uns.ac.rs/asb/2012/PS-2_2012.pdf
- Bjelajac, Ž., & Merdović, B. (2019b). Influence of video games on prosocial and anti-social behavior. *Kultura polisa*, 16 (posebno izdanje): 53-65. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/378/351>
- Bjelajac, Ž., & Merdović, B. (2019a). Nasilje nad decom u porodici. *Kultura polisa*, 16(39), 191-202. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/343/319>
- Bjelajac, Ž., & Vesić, S. (2020). Bezbednost informacionih sistema. *Pravo – teorija i praksa*, 37(2), 63–76. <http://dx.doi.org/10.5937/ptp2002063B>
- Bjelajac, Ž., Filipović, A. M., & Stošić, L. (2023). Can AI be Evil: The Criminal Capacities of ANI. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 11(3), 519–531. <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2023-11-3-519-53>
- Bjelajac, Ž., Filipović, A. M., & Stošić, L. V. (2022a). Internet Addiction Disorder (IAD) as a Consequence of the Expansion of Information Technologies. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 10(3), 155–165. <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2022-10-3-155-165>
- Bjelajac, Ž., Matijašević, J. & Dimitrijević, D. (2012a). Computer Fraud as a Part of Contemporary Security Challenges. *The Review of International Affairs*, 63 (1147), 5-21.
- Bjelajac, Ž., Matijašević, J. & Dimitrijević, D. (2012b). Značaj uspostavljanja međunarodnih standarda u suzbijanju visoko tehnološkog kriminala.

- Međunarodna politika*, 63(1146), 66-84. <http://repozitorijum.diplomacy.bg.ac.rs/517/>
- Bjelajac, Ž., Merdović, B., & Banović, B. (2020). Paedophilia: Prevalence, situation, and perspectives of treatment. *Nauka, bezbednost, policija*, 25(3), 17-29. <http://dx.doi.org/10.5937/nabepo25-28362>
- Borzucka-Sitkiewicz, K. & Leksy, K. (2019). Cyberbullying as a New Problematic Behaviour Presented by Polish Youth. *The New Educational Review*, 41-50. DOI: 10.15804/tner.2018.54.4.03
- Bostanci Bozbayindir, G. (2019). Cyberbullying and Criminal Law. Istanbul Sabahattin Zaim University, 77(1), 425-450. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2019.77.1.0009>
- Buabbas, A. J., Miskin, B., Alnaqi, A. A., Ayed, A. K., Shehab, A. A., Syed-Abdul, S., & Uddin, M. (2023, May). Investigating students' perceptions towards artificial intelligence in medical education. In *Healthcare* (Vol. 11, No. 9, p. 1298). MDPI. <https://doi.org/10.3390/healthcare11091298>
- Castillo, M. J., & Taherdoost, H. (2023). The impact of AI technologies on e-business. *Encyclopedia*, 3(1), 107-121. <https://doi.org/10.3390/encyclopedia3010009>
- Celik, I., Dindar, M., Muukkonen, H., & Järvelä, S. (2022). The promises and challenges of artificial intelligence for teachers: A systematic review of research. *TechTrends*, 66(4), 616-630. <https://doi.org/10.1007/s11528-022-00715-y>, Retrieved 24.01.2024.
- Chen, H. (2024). The ethical challenges of educational artificial intelligence and coping measures: A discussion in the context of the 2024 World Digital Education Conference. *Science Insights Education Frontiers*, 20(2), 3263-3281. <https://doi.org/10.15354/sief.24.re339>
- Chengyan, Z., Shiqing, H., Richard, E., Wei, Z. (2021). Cyberbullying Among Adolescents and Children: A Comprehensive Review of the Global Situation, Risk Factors, and Preventive Measures. *Front. Public Health*, 11 March 2021, *Sec. Public Mental Health, Volume 9* – 2021. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.634909>
- Cook, S. (2024). Cyberbullying facts and statistics for 2018 – 2024. Comparitech. Updated: January 10, 2024. https://www.comparitech.com/internet-providers/cyberbullying-statistics/#1_60_percent_of_parents_with_children_aged_14_to_18_reported_them_being_bullied_in_2019
- Criollo-C, S., Guerrero-Arias, A., Jaramillo-Alcázar, Á., & Luján-Mora, S. (2021). Mobile Learning Technologies for Education: Benefits and Pending Issues. *Applied Sciences*, 11(9), 4111. <https://doi.org/10.3390/APP11094111>
- Cyberbullying research center (2024). Nasilje o internetskom zlostavljanu iz 2023, <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1837/index.do>
- Dai, D. (2023). Information Literacy of Primary and Secondary School Teachers in the Era of “Internet +” and Its Promotion Strategies. *Science Insights Education Frontiers*, 15(S1), 3. <https://doi.org/10.15354/sief.23.s1.ab003>

- Dewar, J. A. (1998). The information age and the printing press: Looking backward to see ahead. Retrieved on 10.01.2024. from [https:// www.rand.org/pubs/ papers/ P8014.html](https://www.rand.org/pubs/papers/P8014.html)[https://doi.org/ 10.7249/P8014](https://doi.org/10.7249/P8014)
- Ding, L., & Wu, S. (2024). Digital transformation of education in china: A review against the backdrop of the 2024 World Digital Education Conference. *Science Insights Education Frontiers*20(2), 3283-3299. [https://doi.org/ 10.15354/sief.24.re340](https://doi.org/10.15354/sief.24.re340)
- Djokic, I., Milicevic, N., Djokic, N., Malcic, B., & Kalas, B. (2024). Students' perceptions of the use of artificial intelligence in educational services. *The AMFITEATRU ECONOMIC journal*,26(65), 294-309. [https:// doi.org/10.24818/EA/2024/65/294](https://doi.org/10.24818/EA/2024/65/294)
- Durak, G., Sahin, M. A., Oztuzcu, O., & Goktas, O. B. (2022). A systematic review study on educational technology and distance education: the case of Turkey. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 23(2), 58-75. <https://doi.org/10.17718/tojde.1095750>
- ECHR, Case of Sanchez v. France, 45581/15. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-224928>
- El-Sofany, H., & El-Haggar, N. (2020). The Effectiveness of Using Mobile Learning Techniques to Improve Learning Outcomes in Higher Education. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 14(8), 13125. <https://doi.org/10.3991/ijim.v14i08.13125>
- Fabian K., & MacLean D. (2014). Keep taking the tablets? Assessing the use of tablet devices in learning and teaching activities in the Further Education sector. *Research in Learning Technology*, 22. <https://doi.org/10.3402/rlt.v22.22648>
- Feinberg, T., & Robey, N. (2009). Cyberbullying: Intervention and prevention strategies. *National Association of School Psychologists*, 38(4), 22-24. https://www.wsasp.org/resources/Documents/Mental%20Health/15-1_S4-15.pdf
- Filipović, A., & Bjelajac, Ž. (2021). Gamification of Learning: Use of Video Game in Education Process. *Kultura polisa*, 18 (45), 103–118. [https:// doi.org/10.51738/Kpolisa2021.18.2r.2.01](https://doi.org/10.51738/Kpolisa2021.18.2r.2.01)
- Filipović, A., Bjelajac, Ž., Merdović, B., & Stošić, L. (2023). Some Aspects of the Criminal Potential of Artificial Intelligence. In: PaKSoM 2023 - 5th Virtual International Conference Path to a Knowledge Society-Managing Risks and Innovation (Eds. Stanković, M. & Nikolić, V.), pp. 41-47. Publishers: Complex System Research Centre, Niš, Serbia; Mathematical Institute of the Serbian Academy of Sciences and Arts
- Fox-Turnbull, W. H. (2019). Implementing digital technology in the New Zealand Curriculum. *Australasian Journal of Technology Education*, 5. <https://doi.org/10.15663/AJTE.V5I0.65>
- Fraser, I., Bond-Fraser, L., Buyting, M., Korotkov, D. and Noonan Sh.(2013). Cyber-bullying and the law: Are we doing enough? The American Association of Behavioral and Social Sciences Journal (The AABSS Journal,

- 2013, Volume 17), 26-39. https://www.researchgate.net/publication/267096993_CYBER-BULLYING_AND_THE_LAW
- Fullan, M., Azorin, C., Harris, A., & Jones, M. (2023). Artificial intelligence and school leadership: challenges, opportunities and implications. *School Leadership & Management*, 1-8. <https://doi.org/10.1080/13632434.2023.2246856>
- Ghimire, A., Prather, J., & Edwards, J. (2024). Generative AI in Education: A Study of Educators' Awareness, Sentiments, and Influencing Factors.arXiv preprint arXiv:2403.15586. <https://arxiv.org/pdf/2403.15586.pdf>, поцеђено дана 10.04. 2024.
- Ghoul, S. (2013). A Rotational Blended Learning Model: Enhancement and Quality Assurance. *Journal of Educational Technology*, 9(4), 2132. <https://doi.org/10.26634/JET.9.4.2132>
- Gorbunova, I., & Hiner, H. (2019). Music Computer Technologies and Interactive Systems of Education in Digital Age School. *Computers in the Schools*, 36(1), 24-39. <https://doi.org/10.2991/csis-18.2019.25>
- Hackett, L. (2016). Cyberbullying and Its Implications for Human Rights. *Human Rights, No. 4 Vol. LIII*. United Nations. <https://www.un.org/en/chronicle/article/cyberbullying-and-its-implications-human-rights>
- Harry, A. (2023). Role of AI in Education. *Interdisciplinary Journal and Hummanity (INJURY)*, 2(3), 260-268. <https://doi.org/10.58631/injury. v2i3.52>
- Hinduja, S., & Patchin, J.W. (2024). Cyberbullying legislation and case law: Implications for school policy and practice. Cyberbullying Research Center. Retrieved [insert date], from <https://cyberbullying.org/cyberbullying-legal-issues.pdf>, http://repozitorijum.diplomacy.bg.ac.rs/511/1/RIA-1147_2012-5-21.pdf
- Hun, K. Y. (2020, April). Using Digital Devices in the Implementation of Flipped Learning Method in Indonesian Language Classroom in Tertiary Level in South Korea. In3rd International Conference on Vocational Higher Education (ICVHE 2018)(pp. 471-477). Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.200331.182>
- Jaakkola, H., Henno, J., & Mäkelä, J. (2023). Computers in Education. Proceedings of the MIPRO 2023. <https://doi.org/10.23919/MIPRO57284.2023.10159980>
- Janković, A., &Stošić, L. (2022). Cyberbullying legislation: the role of cyberbullying law”, *Pravo - teorija i praksa*, 39(4), 97-108. <https://doi.org/10.5937/ptp2204097J>
- Jones, M., J., Finkelhor, D., &Beckwith, J. (2010). Protecting victims’ identities in press coverage of child Victimization. *Journalism* 11(3), 347–367. <https://www.unh.edu/ccrc/sites/default/files/media/2022-03/protecting-victims-identities-in-press-coverage-of-child-victimization.pdf>
- Kamalov, F., Santandreu Calonge, D., & Gurrib, I. (2023). New era of artificial intelligence in education: Towards a sustainable multifaceted revolution. *Sustainability*, 15(16), 12451. <https://doi.org/10.3390/su151612451>

- Kayan-Fadlelmula, F., Sellami, A., Abdelkader, N., & Umer, S. (2022). A systematic review of STEM education research in the GCC countries: trends, gaps and barriers. *International Journal of STEM Education*, 9(1). <https://doi.org/10.1186/s40594-021-00319-7>
- Khanzode, K. C. A., & Sarode, R. D. (2020). Advantages and disadvantages of artificial intelligence and machine learning: A literature review. *International Journal of Library & Information Science (IJLIS)*, 9(1).
- Kim, H. J. (2022). Transformative Learning? Yes, Possibly in a Flipped Classroom. In *Transformative Teaching Around the World*, 172-177. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003213840-33>
- Kim, K., & Park, Y. (2017). A Development and Application of the Teaching and Learning Model of Artificial Intelligence Education for Elementary Students. *Journal of Korea Association of Information Education*, 21(1), 137. <https://doi.org/10.14352/JKAIE.21.1.137>
- Kolchenko, V. (2018). Can modern AI replace teachers? Not so fast! Artificial intelligence and adaptive learning: Personalized education in the AI age. *HAPS educator*, 22(3), 249-252. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1227770.pdf>, посећено 12.04.2024.
- Kožuh, A., Maksimović, J. & Osmanović Zajić, J. (2021). Fourth Industrial Revolution and digital competences of teachers. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*. 13(2), 160-177, p. 174. <https://doi.org/10.18844/wjet.v13i2.5651>
- Lage, M. J., Platt, G. J., & Treglia, M. (2000). Inverting the classroom: A gateway to creating an inclusive learning environment. *The journal of economic education*, 31(1), 30-43. <https://doi.org/10.1080/00220480009596759>
- Lai, T., Zeng, X., Xu, B., Xie, C., Liu, Y., Wang, Z., ... & Fu, S. (2024). The application of artificial intelligence technology in education influences Chinese adolescent's emotional perception. *Current Psychology*, 43(6), 5309-5317. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04727-6>
- Latif, G., Brahim, G. B., Abdelhamid, S. E., Alghazo, R., Alhabib, G., & Alnujaidi, K. (2023). Learning at Your Fingertips: An Innovative IoT-Based AI-Powered Braille Learning System. *Applied System Innovation*, 6(5), 91. <https://doi.org/10.3390/asi6050091>
- Lechner, V., & Craciun, C., & Scheithauer, H. (2023). Barriers, resources, and attitudes towards (cyber-)bullying prevention/intervention in schools from the perspective of school staff: Results from focus group discussions. *Teaching and Teacher Education*. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104358>
- Lee, M. K. (2018). Flipped classroom as an alternative future class model?: implications of South Korea's social experiment. *Educational Technology Research and Development*, 66, 837-857. <https://doi.org/10.1007/s11423-018-9587-9>
- Linde-Valenzuela, T., Guillén-Gámez, F. D., & Devitt, A. (2022). Digital Literacy of Teachers, Families, and Students for Virtual Participation in School: A Multiple Comparison Analysis. *IEEE Revista Iberoamericana de*

- Tecnologias del Aprendizaje*, 17(1), 1-8. <https://doi.org/10.1109/RITA.2022.3149800>
- Lukashchuk, V. I. (2021). Проблемы цифровизации высшего образования в России. *Alma mater (Вестник высшей школы)*, (7), 24-28, 28. <https://doi.org/10.20339/AM.07-21.024>
- Ljudska prava u doba digitalnog građanstva.(2017). Projekat Do The Right(s) Thing! – Jačanje svijesti mladih Europljana o ljudskim pravima, miru i razvoju u XXI stoljeću. str. 8. https://www.istra-istria.hr/medjunarodna-suradnja-arhiva/uploads/files/Dosje_o_ljudskim_pravima_-_Ljudska_prava_u_doba_digitalno_g_građanstva.pdf
- Maksimović, J. & Dimić, N. (2016b). Digital technology and teachers' competence for its application in the classroom. *Research in Pedagogy*, 6(2), 59-71. <https://doi.org/10.17810/2015.35>
- Maksimović, J. & Dimić, N. (2016a). Digital technology and teachers' competence for its application in the classroom. *Research in Pedagogy*, 6(2), 59-71, <https://doi.org/10.17810/2015.35>
- Maksimović, J., & Lazić, N. (2023). Competences of physical education teachers in education supported by digital technology, *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 11(2), 331-341. <https://www.ijcrsee.com/index.php/ijcrsee/article/view/2630/992>
- Maksimović, J. i Osmanović, J. (2017). Digitalne kompetencije nastavnika kao uslov za istraživanje vaspitno-obrazovne prakse. *Pedagogija*, 3(72), 261-269.
- Mallikarjunaradhya, V., Pothukuchi, A. S., & Kota, L. V. (2023). An overview of the strategic advantages of AI-powered threat intelligence in the cloud. *Journal of Science & Technology*, 4(4), 1-12. <https://doi.org/10.55662/JST.2023.4401>
- Martin, F., Zhuang, M., & Schaefer, D. (2024). Systematic review of research on artificial intelligence in K-12 education (2017–2022). <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2023.100195>
- Merdović, B., & Bjelajac, Ž. (2021). Multidimenzionalne perspektive nasilja u porodici u Srbiji [Multidimensional perspectives of domestic violence in Serbia]. *Kultura polisa* 18(46), 185-202. <http://dx.doi.org/10.51738/Kpolisa.2021.18.3r.3.01>
- Merdović, B., Bjelajac, Ž., & Počuča, M. (2022). Trends in the Implementation of the Istanbul Convention. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 10(2), 207–217. <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2022-10-2-207-217>
- Müller, C., & Mildenberger, T. (2021). Facilitating flexible learning by replacing classroom time with an online learning environment: A systematic review of blended learning in higher education. *Educational Research Review*, 34, 100394. <https://doi.org/10.1016/J.EDUREV.2021.100394>
- Munyengabe, S., Yiyi, Z., Haiyan, H., & Hitimana, S. (2017). Primary teachers' perceptions on ICT integration for enhancing teaching and learning through

- the implementation of one laptop per child program in primary schools of Rwanda. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 13(11), 7193-7204. <https://doi.org/10.12973/EJMSTE/79044>
- Nikolić, S., Cekić-Jovanović, O., & Miletić, A. (2021). Iskustva učitelja u primeni hibridnog modela izokrenuta učionica u nastavi prirode i društva tokom pandemije. <https://doi.org/10.46793/Uzdanica18.II.187N>
- Nuzzaci, A. (2012). The “Technological good” in the multiliteracies processes of teachers and Students. *International Journal of Digital Literacy and Digital Competence (IJDLDC)*, 3(3), 12-26. <https://doi.org/10.4018/jdlde.2012070102>
- Orlić, S., Marić, M., & Petojević, A. (2023). Implementing the flipped classroom model in mathematics class teaching. *South African Journal of Education*, 43(4), 1-10. <http://dx.doi.org/10.15700/saje.v43n4a2223>
- Pan, X., & Li, X. (2023). A Review of the Application Research of “Blockchain + Education Resources”. *Education and Human Social Sciences*, 14. <https://doi.org/10.54097/ehss.v14i.8849>
- Patchin, W. J. (2024). Cyberbullying Data 2023. Cyberbullying Research Center. https://cyberbullying-org.translate.google/2023-cyberbullying-data?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hr&_x_tr_hl=hr&_x_tr_pto=sc
- Pobedinsky, V. N., Shestak, V. A., Truntsevsky, Y. V., Vorobuev, N. S., Sevalnev, V. V. (2019). Cyberbullying: legal regulations in Central Asia. *Utopía y Praxis Latinoamericana*, vol. 24, núm. Esp.5. Universidad del Zulia. Venezuela. <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=27962050021>
- Prasetya, S. P., Segara, N. B., & Khotimah, K. (2019). Pengembangan Blanded Learning dengan Model Rotasi pada Mahasiswa Calon Guru. *Jurnal Pendidikan Ilmu Sosial*, 11(2), 13858. <https://doi.org/10.24114/jupiis.v11i2.13858>
- Preradovic, N. M., Lesin, G., & Sagud, M. (2016). Investigating Parents' Attitudes towards Digital Technology Use in Early Childhood: A Case Study from Croatia. *Informatics in Education*, 15(1), 127-146. <https://doi.org/10.15388/infedu.2016.07>
- Radclyffe-Thomas, N. (2008). White Heat or Blue Screen? Digital Technology in Art & Design Education. *Art, Design & Communication in Higher Education*, 7(1), 57-70. <https://doi.org/10.1111/J.1476-8070.2008.00571.X>
- Radoičić Nedeljković, A. i Glišić, M. (2022). Ispred ekrana – Istraživanje o rodno zasnovanom nasilju u digitalnom prostoru. Udruženje građana za borbu protiv trgovine ljudima i svih oblika nasilja nad ženama – ATINA, Beograd. https://serbia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ispred_ekrana_sa_koricom.pdf
- Radulescu, I., & Radulescu, A. V. (2021). Case study concerning successful Romanian SMEs development by students education and entrepreneurial training, *Journal of Research and Innovation for Sustainable Society (JRISS)* 32(1), 18-24. <https://doi.org/10.33727/JRISS.2021.1.3:18-24>

- Rahardja, U. (2022). Blockchain Education: as a Challenge in the Academic Digitalization of Higher Education. *Information Technology and Digital Innovation Journal*, 4(1). <https://doi.org/10.34306/itsdi.v4i1.571>
- Ramalingam, S., Yunus, M., & Hashim, H. (2022). Blended Learning Strategies for Sustainable English as a Second Language Education: A Systematic Review. *Sustainability*, 14(13), 8051. <https://doi.org/10.3390/su14138051>
- Ramlowat, D. D., & Pattanayak, B.K. (2019). Exploring the Internet of Things (IoT) in Education: A Review. In: Satapathy, S., Bhateja, V., Somanah, R., Yang, X.S., Senkerik, R. (eds) *Information Systems Design and Intelligent Applications. Advances in Intelligent Systems and Computing*, vol 863. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-3338-5_23
- Ricoy, M. C., & Sánchez-Martínez, C. (2019). Tablet use in primary education. *Technology, Pedagogy and Education*, 28(3), 301-316. <https://doi.org/10.1080/1475939X.2019.1608291>
- Rogulska O. O., & Levytska N. V. (2022). The implementation of “flipped classroom” model of blended learning at the history of foreign literature lessons in distance education. *Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences*, (205), 49-53. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-205-49-53>
- Rugina, Y., & Mulyungi, M.P. (2021). Contribution Of Employees’ Involvement In Success Of One Laptop Per Child In Rwanda. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 11(2), 593-597. <https://doi.org/10.29322/IJSRP.11.02.2021.P11075>
- Salama, R., & Al-Turjman, F. (2024). Using artificial intelligence in education applications. In *Computational Intelligence and Blockchain in Complex Systems*, 77-84. Morgan Kaufmann. <https://doi.org/10.1016/B978-0-443-13268-1.00012-1>
- Samara M, Burbidge V, El Asam A, Foody M, Smith PK, Morsi H. (2017). Bullying and Cyberbullying: Their Legal Status and Use in Psychological Assessment. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2017, 14(12), 1449, 1-17. <https://doi.org/10.3390/ijerph14121449>
- Sams, A., & Bergmann, J. (2012). Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. International society for technology in education. https://www.daneshnamehicsa.ir/userfiles/files/1/17-%20Flip%20Your%20Classroom_%20Reach%20Every%20Student%20in%20Every%20Class%20Every%20Day%20%28ASCD%29.pdf
- Sari, M., & Asmendri, A. (2019). Analisis Model-model Blended Learning di Lembaga Pendidikan. *Natural Science: Jurnal Pendidikan IPA Dan Pendidikan IPA*, 5(2), 835-847. <https://doi.org/10.15548/nsc.v5i2.1082>
- Shinghal, K., Saxena, A., Saxena, N., & Misra, R. (2020, August). IOT based modified hybrid blended learning model for education. In 2020 International Conference on Advances in Computing, Communication & Materials (ICACCM)(pp. 229-232). IEEE. <https://doi.org/10.1109/ICACCM50413.2020.9213049>
- Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., and Hasebrink, U. (2020). EU Kids Online

- 2020: Survey results from 19 countries. Doi: 10.21953/lse.47fdeqj01ofo. www.eukidsonline.ch/files/Eu-kids-online-2020-international-report.pdf
- Solak, E., & Çakır, R. (2016). Investigating the Role of Augmented Reality Technology in the Language Classroom. *Croatian Journal of Education*, 18(4), 1729. <https://doi.org/10.15516/cje.v18i4.1729>
- Sophonhiranrak, S. (2021). Features, barriers, and influencing factors of mobile learning in higher education: *A systematic review*. *Heliyon*, 7(4), e06696. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06696>
- Stanišić, T., Leković, M., & Stošić, L. (2019). Relationship between the quality of higher education and Balkan countries' competitiveness. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 7(3), 49–59, 57. <https://doi.org/10.5937/IJCRSEE1903049S>
- Stošić L., Stošić I. & Janković A. (2024). The Impact of Peer and Cyberbullying on Elementary School Children in Republic of Serbia, *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 12(2), 399-406. <https://ijcrsee.com/index.php/ijcrsee/article/view/2897/1083> Retrieved 24.01.2024.
- Stošić, I., Janković, A., & Manić (2023). The escalation of violence in modern society: *Implications and educational responses*, *SCIENCE International journal*, 2(4), 13-16. <https://scienceij.com/index.php/sij/article/view/57/53>
- Stošić, L. (2015). The importance of educational technology in teaching. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 3(1), 111-114, <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2015-3-1-111-114>
- Stošić, L. V., & Janković, A. V. (2022). Cybercrime in the Republic of Serbia: Prevalence, situation and perspectives. *Kultura Polisa*, 19(4), 82–99. <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2022.19.4r.82s>
- Stošić, L., & Janković, A. (2023). The impact of artificial intelligence (AI) on education – balancing advancements and ethical considerations on human rights. *Pravo - Teorija i Praksa*, 40(4), 58–72. <https://doi.org/10.5937/ptp2304058S>
- Suh, M. (2016). The effect and awareness of the flipped classroom approach through mixed methods. *Journal of Educational Technology*, 32(3), 535-570. <http://dx.doi.org/10.29333/iji.2019.12340a>
- Sun, G. (2022). Application of Educational Technology in Holistic Module Learning: Citing the Practice of Shandong 271 Education Group as a Case Study. *Science Insights Education Frontiers*, 11(1), 1499–1507. <https://doi.org/10.15354/sief.22.or007>
- Sun, Z., Xu, Z., Yu, Y., Xia, S., Tuhlei, B., Man, T., ... & Shang, D. (2023). Effectiveness of an “online+ in-person” hybrid model for an undergraduate molecular biology lab during COVID-19. *Biochemistry and Molecular Biology Education*, 51(2), 155-163. <https://doi.org/10.1002/bmb.21704>
- Supreme Court Judgments, A.B. v. Bragg Communications Inc., Date 2012-09-27. Neutral citation 2012 SCC 46, Report[2012] 2 SCR 567, Case number 34240. <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/10007/index.do>

- Tabakova-Komsalova, V., Glushkova, T., Grancharova-Hristova, M., Krasteva, I., & Plovdiv St. Methodius. (2020). Learning tasks in artificial intelligence education. *International Journal of Educational Research*, 201(2292), 10.26883. <https://doi.org/10.26883/2010.201.2292>
- Tarmizi, N., Saeed, S., & Hanani, D., (2020). Detecting the Usage of Vulgar Words in Cyberbully Activities from Twitter. *International Journal on Advanced Science Engineering and Information Technology* 10(3), 1117-1122. https://www.researchgate.net/publication/342428942_Detecting_the_Usage_of_Vulgar_Words_in_Cyberbully_Activities_from_Twitter
- Tkachuk, H. (2018). The analysis and features of implementation of blended learning models into educational process at a higher educational institution. *The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Pedagogy*, (3), 28–36. <https://doi.org/10.25128/2415-3605.18.3.4>
- Tuomi, I., Punie, Y., Vuorikari, R. (2018). The impact of Artificial Intelligence on learning, teaching, and education. European Commission, Joint Research Centre, (Y. Punie, editor, R. Vuorikari, editor, M. Cabrera, edito) Publications Office. <https://doi.org/10.2760/12297>, посећено дана 10.04.2024.
- Valladares Ríos, L., Acosta, R., & Santana-Mancilla, P. C. (2023). Enhancing Self-Learning in Higher Education with Virtual and Augmented Reality Role Games: Students' Perceptions. *Virtual Worlds*, 2(4), 20. <https://doi.org/10.3390/virtualworlds2040020>
- Vrselja, I., Lacković, D., & Lotar Rihtarić, M. (2023). Perceived anonymity and cyberbullying: what happens when there is a lack of social influence?. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 59(2), 31-42. <https://hrcak.srce.hr/file/450910>
- Wambua, R. N., & Ondiek, D. C. O. (2022). Implications of Internet of Things (IoT) on the Education for students with disabilities: A Systematic Literature Review. *International Journal of Research Publications*, 100(10216), 3320. <https://doi.org/10.47119/ijrp1001021620223320>
- Wang, L., Chen, B., Hwang, G.-j., Guan, J., & Wang, Y. (2022). Effects of digital game-based STEM education on students' learning achievement: a meta-analysis. *International Journal of STEM Education*, 9(1). <https://doi.org/10.1186/s40594-022-00344-0>
- Wong, G., Ma, X., Dillenbourg, P., & Huan, J. (2020). Broadening artificial intelligence education in K-12. *ACM Inroads*, 11(1), 3381884. <https://doi.org/10.1145/338188>
- Xiao, J., & Jiang, Z. (2023). An M-Learning Model in the Context of the Blended Synchronous Learning Environment: A Pilot Study. *International Journal of Mobile and Blended Learning (IJMBL)*, 15(2), 1-16. <https://doi.org/10.4018/ijmb.318243>
- Yilmaz, R., Aydemir, M., Karaman, S., & Goktas, Y. (2016). Social Presence in a Three-Dimensional Virtual World Used for Distance Education. *Croatian Journal of Education*, 18(3), 1664. <https://doi.org/10.15516/CJE.V18I3.1664>

- Zhao, Y., Yin, D., Wang, L., & Yu, Y. (2024). The rise of artificial intelligence, the fall of human wellbeing?. *International Journal of Social Welfare*, 33(1), 75-105. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12586>
- Zirojević, M., & Bjelajac, Ž. (2013). Blisko istočni terorizam i religija u savremenom polisu. *Kultura polisa*, 10(22): 193–207. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/1266>
- Zoin, M. (2023). *ChatGPT: Od početnika do profesionalca*. Kompjuter biblioteka, Beograd. ISBN broj: 9788673105949
- Zupanec, V., Vlasic, D., Pribicevic, T., & Lazarevic, T. (2022, June). The effect of the flipped classroom model on quality of the students 'performance in biology education in high school. *In Journal of Physics: Conference Series*, Vol. 2288, No. 1. IOP Publishing. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/2288/1/012015>
- Žunić Cicvarić, J. & Kalajdžić, K. (2021). Vodič za digitalnu bezbednost mladih – zaštita privatnosti i sprečavanje digitalnog nasilja, str. 12-13. Beogradska otvorena škola. Заштитник грађана Повереник за заштиту равноправности. <https://downloads.bos.rs/publikacije/Vodic-za-digitalnu-bezbednost-mladih.pdf>
- Дибська, Т. С. (2020). Blended Learning Models of Japanese Oral Language Instruction. *Image of the Modern Pedagogue*, (2(191), 51-54. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2\(191\)-51-54](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2(191)-51-54)
- Заштитник грађана. Повереник за заштиту равноправности (2011). Права детета у међународним документима. Београд. https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/Prava_deteta_u_medjunarodnim_dokumentima.pdf
- Јанковић, А., 2016а. Образовање о правима детета у млађим разредима основне школе. у: Миловановић, И. (уред.). Учитељ, бр. 1, стр. 38-44. Савез Учитеља Републике Србије.
- Јанковић, А., 2016б. Права деце у предшколским установама. *Зборник радова Учитељског факултета Призрен - Лепосавић*, бр.10/2016,351-359. <https://zbornikradova.uf-pz.net/arhiva-brojeva/broj-10-2016/>

ПРОПИСИ

- Додатак Препоруци CM/Rec(2014)6 (Appendix to Recommendation CM/Rec (2014) 6). <https://pjp-eu.coe.int/documents/41781569/42171329/CMRec+%282014%29+4+on+electronic+monitoring.pdf/c9756d5b-be0e-4c72-b085-745c9199bef4>
- Додатак уз Препоруку ЦМ/Рец (2018)7 Комитета министара државама чланицама о смерницама за поштовање, заштиту и остваривање права детета у дигиталном окружењу (Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers to member States on Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital Environment). <https://rm.coe.int/>

- CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016808b79f
- Zakon o informacionoj bezbednosti (2016). *Sl. glasnik RS, br. 6/2016, 94/2017 i 77/2019*. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_informacionoj_bezbednosti.html
- Zakon o javnom redu i miru (2016). *Sl. glasnik RS, br. 6/2016 i 24/2018*. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_redu_i_miru.html
- Zakon o prekršajima (2013). *Sl. glasnik RS, br. 65/2013, 13/2016, 98/2016 - odluka US, 91/2019, 91/2019 - dr. zakon i 112/2022 - odluka US*. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_prekršajima.html
- Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta (1990), „*Sl. list SFRJ - Međunarodni ugovori*“, *br. 15/90 i „Sl. list SRJ - Međunarodni ugovori*“, *br. 4/96 i 2/97*. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ratifikaciji_konvencije_ujedinjenih_nacija_o_pravima_deteta.html
- Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjene u skladu sa Protokolom broj 11, broj 4, broj 6, broj 7, broj 12, broj 13, *Sl. list SCG - Međunarodni ugovori, br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 12/2010 i 10/2015*. <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-ratifikaciji-evropske-konvencije-ljudska-prava-osnovne-slobode.html>
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o visokotehnološkom kriminalu. (2009). *Sl. glasnik RS, br. 19 od 19. marta 2009*. <http://atina.org.rs/sites/default/files/ZAKON%20o%20potvrđivanju%20Konvencije%20o%20visokotehnoloskom%20kriminalu.pdf>
- Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja, *Sl. glasnik RS – Međunarodni ugovori, br. 1/2010*.
- Izveštaj o stanju prava deteta u Republici Srbiji za period novembar 2019-maj 2020. godine. (2020) Centar za prava deteta. <https://zadecu.org/wp-content/uploads/2020/09/Izveštaj-o-stanju-prava-deteta-u-RS-za-period-nov2019-maj2020..pdf>
- Izveštaj o radu Nacionalnog kontakt centra za bezbednost dece na internetu za 2023. godinu. Ministarstvo informisaња и телекомуникација Републике Србије. <https://pametnoibezbedno.gov.rs/tekst/993/izvestaji-o-radu-nkc-a.php>
- Кодекс понашања за борбу против нелегалног говора мржње на мрежи (The Code of conduct on countering illegal hate speech online. European Commission. Brussels, 22 June 2020.). https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/qanda_20_1135/QANDA_20_1135_EN.pdf#:~:text=The%20European%20Commission%20launched%20the%20Code%20of%20Conduct,proliferation%20of%20racist%20and%20xenophobic%20hate%20speech%20online
- Комитета за права детета (2017). Права детета у Србији. Закључна запажања УН Комитета за права детета са препорукама. Центар за права детета.

- Београд. https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/Prava_deteta_u_Srbiji_Zakljucna_zapazanja_UN_Komiteta_za_prava_deteta.pdf
- Кривични законик (2005). *Sl. glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019. <https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html>
- Општи протокол за заштиту деце од насиља, 2022. Усвојен закључком Владе бр. 560-8262 - 2022-2 од 10.02.2022.
- Opšti komentar broj 13: Pravo deteta na slobodu od svih oblika nasilja (2011). (General comment No. 13 (2011) The right of the child to freedom from all forms of violence). <https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/11/Opsti-komentar-13.pdf>
- Opšti komentar br. 25 o pravima deteta u vezi sa digitalnim okruženjem. (2021). <https://savetzapravadeteta.gov.rs/dokumenta.php>
- Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja (2005). https://www.paragraf.rs/propisi/opsti_protokol_za_zastitu_dece_od_zlostavljanja_i_zanemarivanja.html
- Породични закон, *Sl. glasnik RS*, br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015. https://www.paragraf.rs/propisi/porodicni_zakon.html
- Препорука CM/Rec(2014)6 Комитета министара државама чланицама о Водичу за људска права за кориснике интернета (Recommendation CM/Rec(2014)6 of the Committee of Ministers to member States on a Guide to human rights for Internet users. Adopted by the Committee of Ministers on 16 April 2014 at the 1197th meeting of the Ministers' Deputies. Council of Europe)
- Препорука CM/Rec(2018)2 Комитета министара државама чланицама о улогама и одговорностима интернет посредника. (Recommendation CM/Rec(2018)2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of Internet intermediaries was also adopted. Adopted by the Committee of Ministers on 7 March 2018 at the 1309th meeting of the Ministers' Deputies. Council of Europe). <https://pjp-eu.coe.int/documents/41781569/42171329/CMRec+%282014%29+4+on+electronic+monitoring.pdf/c9756d5b-be0e-4c72-b085-745c9199bef4>
- Препорука ЦМ/Рец(2018)7 Комитета министара државама чланицама о смерницама за поштовање, заштиту и остваривање права детета у дигиталном окружењу усвојена на Комитету министара 4. јула 2018. године на 1321. седници заменика министара). <https://www.savetzaprava-deteta.gov.rs/doc/dokumenta/Preporuka-Saveta-Evropa-o-zastiti-dece-u-digitalnom-okruzenju.docx>
- Препорука Европске комисије (ЕУ) 2018/334 о мерама за сузбијање незаконитих интернетских садржаја (Recommendation (EU) 2018/334 on measures to combat illegal content online effectively (OJ L 63, 6 March 2018).
- Препоруке Комитета за права детета УН Републици Србији (2023). Центар за права детета. Београд. <https://www.kpdpreporuke.cpd.org.rs/>

- Препорука Комитета министара Савета Европе CM/Rec(2022)16 о борби против говора мржње (Recommendation CM/Rec(2022)16[1] of the Committee of Ministers to member States on combating hate speech (Adopted by the Committee of Ministers on 20 May 2022 at the 132nd Session of the Committee of Ministers)). https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a67955
- Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године. Сл. гласник РС, број 80 од 3. јуна 2020. <https://pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/80/1/reg>
- Ustav Republike Srbije (2006). Sl. glasnik RS, br. 98/2006 i 115/2021. https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html
- Уредба о безбедности и заштити деце при коришћењу информационо-комуникационих технологија, Сл. гласник РС, број 13 од 14. фебруара 2020. <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2020/13/4/reg>
- Факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography New York, 25 May 2000). https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11-c&chapter=4&clang=_en#7

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- European Information Society Institute (EISI). <https://eisionline.org/>
- <https://daily.jstor.org/can-radio-really-educate/> Tehnologija: Trideset pojmova ključnih za razumevanje veštačke inteligencije, BBC News na srpskom. 21 avgust 2023.
- <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-66364149> Посећено 09.04.2024.
- https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrialresearch-and-innovation/artificial-intelligence-ai-science_en
- https://research-and-innovation.ec.europa.eu/index_en
- <https://euraxess.ec.europa.eu/worldwide/asean/news/new-horizon-europe-funding-boosts-european-research-data-computing-and-ai>, посећено дана 10.04.2024.
- https://eisionline-org.translate.google/2020/04/04/ss-zlpas-blog/?_x_tr_sl=sk&_x_tr_tl=hr&_x_tr_hl=hr&_x_tr_pto=sc
- <https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/educational-technology-journey/edtech-masterplan/artificial-intelligence-in-education> Посећено дана 10.04.2024.
- <https://www.esparklearning.com/blog/can-ai-replace-teachers-we-finally-know-the-answer/> посећено дана 10.04.2024.

<https://www.esparklearning.com/blog/can-ai-replace-teachers-we-finally-know-the-answer/> посећено дана 10.04.2024.

<https://pametnoibezbedno.gov.rs/prijavi-problem/245>

<https://www.dnevnik.rs/drustvo/informatika-i-racunarstvo-od-danas-obavezni-predmeti-01-09-2017>